

Տեղական Լրագրադ

Խմբագրական

ԵՕՕԺԷ , շԲՄՇ ՂԷԾÀ ւ Ղİİ շ Ղ àԾİ ԵԷ
öՇ êİ շ ÆàôÔÃ

10 Օգոստոս 1920-ին Փարիզի արուարձան Սելրի մեջ, Հայաստանի Հանրապետության կողմէ Սելրի դաշնագիրը ստորագրեց Աւետիս Ահարոնեանը:

Ստորագրուած փաստաթուղթը դաշնակից երկիրներու եւ Օսմանեան կայսրութեան հաշտութեան պայմանագիրն էր, որ պաշտօնապէս կը հաստատէր կայսրութեան բաժանումը Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի միջեւ:

Դաշնագիրի 88-93-րդ յօդուածները առնչուած էին Հայկական հարցին: Թուրքիան Հայաստանը կը ճանչնար որպէս ազատ ու անկախ պետութիւն: Թուրքիան ու Հայաստանը կը համաձայնէին Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի ու Պիթիսի նահանգներուն մէջ երկու պետութիւններու միջեւ սահմանազատումը թողուլ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ուիլսոնի որոշումին եւ ընդունիլ բոլոր առաջարկները՝ Հայաստանին դէպի ծով ելք տալու եւ յիշեալ սահմանագիծին յարող Օսմանեան բոլոր տարածքներու ապառազմականացումը հաստատելու:

Այդ օրերու աշխարհաքաղաքական զարգացումները, սակայն, ճամբայ չհարթեցին Սելրի դաշնագիրի իրականացման ու Սելրը փոխարինելու եկաւ 24 Յուլիսի 1923-ին կնքուած Լոզանի դաշնագիրը, որուն հետեւանքով ալ Արեւմտեան տէրութիւնները ճանչցան Մուսթաֆա Զեմալի կառավարութիւնը եւ անոր իրաւունքը Արեւելեան Թրակիոյ, Իզմիրի եւ Կիլիկիոյ նկատմամբ, ինչպէս նաեւ՝ բոլոր այն տարածքներուն, որոնք անցած էին Հայաստանին Սելրի հաշտութեան դաշնագիրով: Աւելին՝ անոնք ճանչցան Թուրքիոյ նոր սահմանները, որոնք կ'ընդգրկէին Արեւելեան Հայաստանի նախկին շրջանները՝ Կարսը, Արտահանը, Սուրմալուն (1921-ին կնքուած Կարսի եւ Մոսկուայի դաշնագրերու ստորագրումով):

Ու թէեւ Լոզանի դաշնագիրը մեծ նուաճում էր Թուրքիոյ համար, եւ անոր ստորագրումով վճռուած է Թուրքիոյ սահմաններուն հարցը մինչեւ այսօր, այդուհանդերձ, Սելրի դաշնագիրը երբեք չէ կորսնցուցած իր նշանակութիւնն ու կարեւորութիւնը:

Թուրքիա քաջածանօթ է Սելրի դաշնագրին որեւէ պարագաներու փոփոխութեան լոյսին տակ կիրարկման դրուելու հաւանականութեան, հակառակ անոր որ ներկայ աշխարհաքաղաքական զարգացումները ի նպաստ իրեն կ'ընթանան: Այս իսկ պատճառով ամէն գնով զայն ու անոր հետ կապուած հայկական պահանջատիրական մօտեցումները խափանելու տարատեսակ փորձերու կը դիմէ, նոյնիսկ հայ-թրքական յարաբերութիւններու հաստատման պատրուակին տակ, անուղղակիօրէն:

Թուրքիա կը ջանայ մոռացութեան մատնել ցեղասպանութեան հարցը, կը ջանայ որակազրկել Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւնները, լուսարձակի տակ պահել Ատրպէյճան-Հայաստան այսպէս կոչուած «խաղաղութեան համաձայնագիր»-ի շուրջ ցարդ արդիւնք չտուող բանակցութիւնները եւ այսպէս շարունակ:

Իսկ գետնի վրայ կարելի՞ է մտածել Սելրի մասին, երբ ազատագրուած Արցախն անգամ կորսնցուցած ենք ու անոր հայկական հետքերը աղաւաղելու Ատրպէյճանի փորձերուն դիմաց անզօր կանգնած...:

Քաղաքականութիւնը, բնականաբար, ներկայ հարցերու կառավարման ու լուծումներու որոնման միտող գործընթաց է, սակայն որեւէ երկրի օրինական իրաւունքները սերունդներու եւ քաղաքական գործիչներու յիշողութեան մէջ վառ պահելը կարեւորագոյն է պարզ այն պատճառով, որ աշխարհաքաղաքական փոփոխութիւնները ընդհանրապէս անակնկալներու դիմաց կրնան դնել շատ մը երկիրներ եւ փոխել կացութիւններ: Նման կացութիւններու մէջ հայկական կողմը տեղը պիտի ըլլայ իր իրաւունքներուն եւ օգտագործելով պահը փորձէ կեանքի կոչել իւրաքանչիւր փաստաթուղթ:

Սելրի ստուերը նշմարելի կրնայ ըլլալ անսպասելի մէկ պահու, ահա թէ ինչո՞ւ հարկ է ձեռքբազատիլ անցեալէն խուսափիլ փորձող, պատմութիւնը ուրացող, պատմութեան դասագիրքերը սահմանափակող անհեռանկար մօտեցումներէ եւ սերունդներու յիշողութեան եւ գիտակցութեան մէջ արթուն պահել ինչպէս Հայոց Ցեղասպանութեան հատուցման հարցը, այնպէս ալ Սելրի դաշնագիրը:

«Գ.»

-Վարչապետ Զուլեյն Արնուսի նախագահութեամբ Սուրիոյ կառավարութիւնը իր շաբաթական հերթական նիստին ընթացքին շեշտեց շէնքերու կառուցման արտօնագրերը հետապնդելու անհրաժեշտութիւնը:

Կառավարութիւնը կոչ ուղղեց կառավարական պատկան կողմերուն երկրաչափներու եւ ճարտարապետներու արհմիութիւններուն գործելու կառոյցներու արտօնագրերու օրէնքներուն եւ երկրաշարժի օրինագիրքին համաձայն՝ քաղաքացիներու ապահովութեան եւ երկրաշարժներու պարագային մարդկային եւ նիւթական կորուստներէ խուսափելու համար:

-Սուրիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը հանդէս եկաւ հաղորդագրութեամբ, որուն մէջ խստիւ դատապարտեց Իսրայէլի հրթիռակոծումը Կազայի Թապիին դպրոցին: Յարձակումին հետեւանքով անելի քան 100 նահատակ եւ տասնեակ վիրաւորներ արձանագրուեցան:

Նախարարութիւնը անելցուց. «Իսրայէլ 10 ամիս է Վեր կը շարունակէ Պաղեստինի ժողովուրդը ցեղասպանութեան ենթարկել, իսկ միջազգային հանրութիւնը կը շարունակէ մնալ անկարող, առանց ոճիրի դադրեցման քայլեր նախաձեռնելու»:

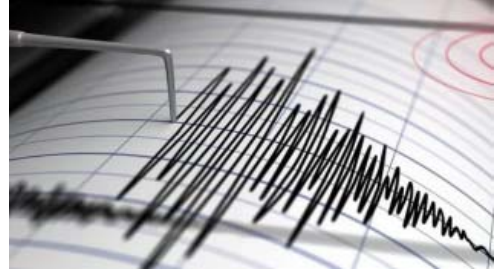
Սուրիա բարձր գնահատեց Պաղեստինի ժողովուրդին պատուաբեր պայքարը, շեշտելով իր զօրակցութիւնը Պաղեստինին:

-Սուրիոյ նախագահ Պաշար ալ-Ասատի յանձնարարութեամբ, Սուրիոյ ելեկտրականութեան նախարար երկրչփ. Ղասսան ալ-Չամէլ պարգեւարտեց Չարա ելեկտրածին կայանի աշխատակազմին անդամները, որոնք ամբողջացուցին կայանի շոգի արտադրող ջրանիւներու նորոգութիւնը:

Նախարար Չամէլ շեշտեց, որ նախագահ Ասատ նուէր գումար յատկացուց քաղաքականապէս անդամներուն, որպէս պարգեւատրում իրենց տարած աշխատանքին, յայտնելով, որ սոյն պարգեւատրումը կ'արտայայտէ նախագահ Ասատի գնահատանքը իրենց դժուար աշխատանքին:

-Սուրիոյ երկրաշարժներու գրանցման կեդրոնը յայտնեց, որ Երկուշաբթի, 12 Օգոստոս 2024-ի գիշերուան ժամը 11:56-ին 5,5 բալ երկրաշարժ մը գրանցուեցաւ, որուն կեդրոնը Համա նահանգի Սալամէ արուարձանին մօտ էր:

Երկրաշարժը զգացուեցաւ Հալեպի, Ղամասկոսի, Համայի եւ Սուրիոյ նահանգներու մեծամասնութեան մէջ:

Սուրիոյ Առողջապահութեան Նախարարութիւնը յայտնեց, որ երկրաշարժին հետեւանքով Սալամիէի պետական հիւանդանոց ժամանած է շուրջ 65 վիրաւոր:

Նախարարութիւնը տեղեկացուց, որ անոնք վիրաւորուած էին երկրաշարժէն վախի ազդեցութեան տակ խուճապի մատնուելու հետեւանքով: Ապա դիտել տուաւ, որ հիւանդանոց ժամանած են նաեւ 67 այլ պարագաներ, որոնք երկրաշարժին հետեւանքով տագնապի մատնուած են:

Աղբիւրին համաձայն, երկրաշարժին արդիւնքով նիւթական բազմաթիւ վնասներ արձանագրուած են, իսկ Սալամիէի հիւսիսային արուարձանի Առ-Ռուպա գիւղին մէջ տարեց կին մը վախի ազդեցութեան տակ մահացած է:

-Սուրիոյ նախագահ Պաշար ալ-Ասատ հրապարակեց 2024-ի «204» թուակիր հրամանագիրը, որուն համաձայն Չորեքշաբթի, 21 Օգոստոս 2024-ին, Սուրիոյ Խորհրդարանի օրէնսդրական չորրորդ նստաշրջանի առաջին նիստի գումարման կոչ կ'ուղղուի նորընտիր խորհրդարանին:

ՃՁ ՄàòÀÆòÛÀ Î àðêÛòàòò
ՊÈÊՁ ՊÆԾ , Ձ êîÆՁ ծՁ Î ՕÀ
(ÀÝÏ»ñ ÛՅ նáõÃ օՇõùx»Յ ԿՇ ԱՅԵՅ ì Յ ԻՇԿ)

Ս. Սուսուտեճեան

**Քանի՛ ձեռքից եմ վառուել,
Վառուել ու հուր եմ դառել,
Հուր եմ դառել՝ լոյս տուել,
Յոյս տալով եմ սպառուել:**
Յ. Թումանեան

Մամուլի ծառայող ընկեր մը, իրեն սովորական լակոնական ոճով, երկու օր առաջ մօտաւորապէս հետեւեալ բառերը յղած էր հեռաձայնիս պատգամներու տուփիկին. «Պիտի չուզէի գուժակն ըլլալ, սակայն ընկ. Յարութ Բիրքեանն ալ...»: Անհաւատալի երեւոյթ բառերուն պատասխանեցի հարցումով մը. «Ինչպէ՞ս»: Պատասխան՝ «Ընկիտ...»:

Անմիջական մտածումս եղաւ. հայութիւնը, մասնաւորաբար Սփիւռքը կորսնցուց պատուական մարդ մը, որ ողն ու ծուծով զխազիր դաստիարակ մըն էր, նաեւ ուրիշ շատ բան:

Կասկած չունիմ, որ ընկեր Յարութ Բիրքեանը մօտէն կամ հեռուէն ճանչցողներ՝ ընկեր, աշակերտ, գործակից-պաշտօնակից եւ տարբեր գիտաժողովներու մասնակիցներ հաւասար կերպով ահաւոր ցնցում ապրեցան, մամուլի էջերէն իմանալով ընկեր Յարութին անժամանակ մեկնումին գոյժը: Սրտակից ու գաղափարակից ընկերներ, գործակիցներ, գրչակիցներ արդէն իսկ արդար գնահատականներով գրառումներ կատարած են մեկնող ընկերոջ մասին, վեր առնելով անոր դաստիարակի, կուսակցական գործիչի, փիլիսոփայ-մտաւորականի եւ ուսումնասիրողի արժանիքները, վաղը ուրիշներ ալ պիտի միանան գնահատականներուն եւ յարգանքի արտայայտութիւններուն: Եւ որովհետեւ այս գոյժը երկրաշարժի ենթարկեց նաեւ յիշողութեանս շտեմարանը, այստեղ պիտի փորձեմ քանի մը «անձնական» գիծեր դուրս բերել այդ շտեմարանէն, միանալու երախտապարտներու փառանքին եւ ձայնակցելու «Ամենայն Հայոց Բանաստեղծ»-ին, որ ըսած է.

«Մահը մերն է, մենք մահինը,
Մարդու գործն է միշտ անմահ»:

Յիշողութեանս շտեմարանին յատակէն առաջին դուրս եկողը, բնականաբար, ընկեր Յարութին հետ առաջին ծանօթացումս էր, որ ձեռով մը ի սկզբանէ կնիքը դրաւ իր արժանիքներուն մասին իմ (եւ ընկերներու) իրագեկման:

1969-ին էր, երբ Հայկազեան Զուլեճի (այժմ համալսարան) դասընկերներս եւ աւելի երեք ընկերներ ինծի եւ քանի մը հասակակիցներու ըսին, որ պետք է մտածեք անձնականէ անդին՝ հաւաքականին, հայութեան ընդհանրական կեանքին մասնակից դառնալու մասին: Իրբեւ դաշտ՝ ցոյց տուին Համազգայինի եւ ՀՀԴ Չաւարեան Ուսանողական Միութեան դռները: Քանի մը ընկերներով բախեցինք երկուքին ալ դռները, դիմաւորուեցանք շերմօրէն:

«Չաւարեան»-ի մէջ, ըսին որ մեզ նախ պիտի արձանագրեն իբրեւ «օժանդակ ընկերներ», պիտի մասնակցինք հերթական ժողովներու, գուգահեռաբար մեզի պիտի մատուցուի դաստիարակչական ծրագիր մը, որ մէ ետք, եթէ փափաքինք, կրնանք մեր ազատ կամքով միանալ կուսակցութեան շարքերուն, այլապէս, ազատ ենք դուրս գալու միութենէն (երբ տարիքի ճշդուած սահմանը անցնինք):

Դաստիարակչական ծրագիրը ուներ քանի մը բաժին. պատմութիւն, ներառեալ ՀՀԴ պատմութիւն եւ Հայ դատ, գաղափարաբանութիւն, կազմակերպական կառոյց... Իւրաքանչիւր նիւթի համար ճշդուած էին մեզմէ տարեք «զաւարեանական» ընկերներ, որոնցմէ մէկն էր Յարութ Բիրքեանը:

Առաջին հանդիպումին, երկու տպաւորիչ բան տեսանք ընկեր Յարութին մէջ. ունէր խիտ ու առատ ու բաւական երկար սեւ մազ, որ կը տարածուէր թաւ յօնքերուն վերեւ, կը ծածկէր ճակատը, ամպիովակի մը կը տարածէր մեղրագոյն թուրքոյն եւ խորհրդաւորութիւն մը բուրոյղ աչքերուն վերեւ, իսկ մազի կայսրութիւնը կը տարածուէր դէպի դէմքն ու ծնօտը՝ նոյնքան խիտ ու թաւ մօրուքով: Մեր դարաւոր մամուլի էջերէն դուրս եկած մտաւորականի պատկերը միւս-սկողով նստած էր մեր դիմաց: Երկրորդ տպաւորիչը՝ իր հանդարտ, խորունկ եւ հեղինակաւոր ձայնն էր, որուն միջոցով, իր անհուն գիտելիքներու պաշարը կ'արտահոսէր դէպի մեր ունկերն ու ուղեղները: Ունէր բացատրելու այնպիսի՝ տպաւորիչ եւ վարպետ ոճ մը, որ մէկ ըսածը երկրորդ անգամ ըսելու պէտք չունէր, անոնք կու գային ու կ'արմատաւորուէին մեր գիտակիցին մէջ, միաժամանակ թափանցելով դէպի ենթագիտակից, ուրկէ կարելի էր զանոնք դուրս բերել արագ պեղումով:

Աւելի ուշ պիտի իմանայինք, որ ունէր համալսարանական բարձր

ուսում, այդ օրերուն հազուադէպ կալուածներու՝ փիլիսոփայութեան եւ մակաւարժութեան մէջ (լեզուագիտութիւնն ու պատմագիտութիւնը անոնց ածանցեալներն էին...): Ինչ կը վերաբերի մօրուքին, անկա տարիներ շարունակ մնաց գինք յատկանշող ընկերակից մը: (Օր մը կատակով ըսի իրեն, որ առանց մօրուքին՝ ունիք նոր Յարութ մը, որուն ժպիտն ու պայծառութիւնը աւելի՛ շեշտուած էին...)

Դաստիարակչական ծրագիրին մեր հանդիպումները, որոնք երկարեցան ամիսներու վրայ (բոլոր նիւթերուն դասախօսութիւնները կը տեւէին աւելի քան տարի մը), նետեցին մտերմութեան առաջին կամուրջները, որոնք յաջորդող տարիներուն պիտի լայնային եւ նոր սիւներով պիտի ամրանային:

Լիբանանի «բաղաքացիական պատերազմ»ի առաջին տարին գիս խլեց ուսուցչական ասպարեզէ եւ նետեց «Ազգակի նկուղը» (այդպէս կը կոչէինք «Արեւմտեան Պէյրութ»-ի մէջ գտնուող տպարանի գետնայարկ յարկաբաժինը), որմէ քիչ անդին կային խմբագրատունը, «Արա Երեւանեան» ժողովրդային տունը, «Բագին»-ի խմբագրատուն-մեհեանը: Ընկեր Յարութը, որ ուսուցիչ էր Նշան Փալանճեան ճեմարանին մէջ, յաճախ ներկայութիւն էր «Արա Երեւանեան» ակումբ, ուր վերականգնեցաւ «զաւարեանական»-ի օրերէն ետք պահ մը հազուադէպ դարձած մեր բարեկամութիւնը: Ան միաժամանակ աշխատակից էր «Դրօշակ»-ին եւ ՀՀԴ մամուլի դիւանին, որոնք կը գործէին նոյն ժողովրդային տան մէջ:

Ընկեր Յարութին մօր բնակարանը կը գտնուէր «Ազգակ»-ի տպարանին վերին յարկերէն մէկուն վրայ: Ան յաճախ կ'այցելէր մօրը, ու եթէ ժամանակը – եւ ապահովութեան պայմանները – թոյլատու ըլլային (թաղային բախումներն ու շմբարկումները զխաւոր արգելքներն էին), անպայման կ'այցելէր «նկուղ»: Այցելութեան նպատակներէն մէկը կ'ըլլար... դաստիարակչական գործը: Արդէն գիտէի, թէ ան հմուտ լեզուագետ է, կը տիրապետէ հայերէնին, Ֆրանսերէնին, պատրաստած է բառարան (լեզուի նկատմամբ իր բացառիկ բծախնդրութիւնը պատճառ դարձած էր, որ բաւարարող չգտնէր ըրած գործը): «Նկուղ»-ին մէջ, իր նուրբ նկատողութիւններով մատնացոյց պիտի ըներ թերթի էջերուն սպրդած լեզուական սխալները, մեծ մասամբ հետեւանք՝ թարգմանական աշխատանքին եւ օտարաբանութիւններու «միջամտութեան»: Նշումները ընդհանրապէս լիցքաւորուած կ'ըլլային նուրբ զուարթախոհութեամբ: Հոգիին խորքերէն արտահոսող ձայնը միշտ ալ յիշողութեանս մէջ կը վերականգնէր «զաւարեանական»-ի օրերու դաստիարակիս ստեղծած տպաւորութիւնը:

Բազում են այդ օրերէն յամեցող դրուագները, որոնցմէ յիշատակելի է գոն մէկը:

80-ականներու սկիզբը (կարծեմ թէ 1981-ին), կազմուեցաւ մեր մամուլի լեզուական հարցերուն դարման եւ միաձեւութիւն բերելու (մինչեւ այսօր ալ կարգ մը բառեր կը գրուին տարբեր ուղղագրութեամբ), ինչպէս նաեւ լեզուի բարելաման, օրինակ՝ օտարաբանութիւնները հեռացնելու եւ համագոր հայերէն բառեր «հնարելու», տառադարձութիւնը միասնականացնելու կոչուած յանձնախումբ մը, որուն անդամներուն շարքին էինք ընկեր Յարութը եւ ես: Այդ յանձնախումբին մէջ մեր գործակցութիւնը մեզի ծանօթացուց հմուտ լեզուագետին ամենէն լայն պատկերը: «Նկուղ» իր այցելութիւնները յաճախ առիթ կ'ընծայէին տառադարձութեան միաձեւութիւն եւ անոր որոշ գիտական հիմք ընծայելու իր ճիգերուն համեստ մասնակցութեանս: Օտար բառեր կային, որոնց համարժեք հայերէնները չկային կամ եղածները լիարժեքօրէն չէին ցուցնէր միտքը, երբեմն կը թուէին շինծու, հետեւաբար, ընկալում ու տարածում չէին գտներ: Մեծ էր ընկեր Յարութին ներդրումը այս կալուածին մէջ. ափսոս, որ իր միտքին առաջնորդութեամբ արարուած նոր եզրերուն ցանկը չեմ պահած (պահած եմ տառադարձութեան ցուցակը, որ սակայն ընդհանրապէս մնաց ու կը մնայ... ձայն բարբառոյ յանապատի): Աւելի բախտաւոր էին նոր եզրերը: Պատմութեան համար պէտք է արձանագրեմ, որ այդ օրերուն, առաւելաբար ընկեր Յարութին յղացածով մեր բառապաշարին մէջ մտաւ «սղաճ» բառը (սա լիբանանցիները, նաեւ ամբողջ աշխարհը տագնապեցնող վիճակ մըն էր. մեր մամուլին մէջ մինչ այն կը գործածուէին անգլերէն կամ ֆրանսերէն եզրերը՝ ինֆլէյշն կամ էնֆլասիոն): Հմուտ լեզուագետ մեր ընկերը նախ առաջարկեց քանի մը այլ եզր (դրամաշատութիւն, դրամակուտակում եւ այլն), որոնք գիտէր, որ դիւրամատչելի, դիւրին ընկալելի պիտի ըլլային: Ու երբ հասանք կարճ ու կտրուկ սղաճ-ին, բաւարարուածի ժպիտ մը փայլեցաւ դէմքին: «Որոշ ատեն մը, քանի մը շաբաթ կամ քանի մը ամիս, թերթին մէջ սկսինք գործածել այս նոր բառը, կողքին, փակագծի մէջ դնելով օտար բառը: Տեսնենք պիտի ընկալուի՞նք գործածութեան մէջ պիտի մտնէ՞», ըսաւ գիտականի տրամաբանութեամբ: Գիտնականին համար, փորձարկումը յաճախ ամենէն լաւ ճամբան է տեղ հասնելու համար: Այդպէս ալ ըրինք: Կարճ ատեն ետք նկատեցինք, որ մեր մամուլը որդեգրած է այդ եզրը, բոլորին կողմէ դարձած է հասկնալի ՊՅՅԵՆԵՆ: Օրը հասաւ, երբ փակագծի մէջ ընկերացող օտար բառը ջնջուեցաւ ու ՄԱՃՆը առօր-փառօր մտաւ մեր բառապաշարին մէջ: Ուրեմն, երբ այդ բառին հանդիպիք, յիշեցէ՛ք ընկեր Յարութը:

Եթէ բառարաններու աշխարհին մէջ ընկեր Յարութին վաստակը նախ եւ առաջ բաւարարութիւն չբերաւ իրեն, նոյնը չպատահեցաւ այլ կալուածներու մէջ:

Նախ պետք է արձանագրել ֆրանսախօս կամ անգլիախօս հայերու՝ հայերէնի ուսուցման իր դասագիրքերը: Աւելի ուշ, գրական դէմքերու նուիրուած մենագրութիւններ ու գրական ծաղկաբաղդեր:

Սկիզբ՝ էջ 14

Աւելի կործակական եւ ներկայութիւն եղող գործերը ունին այլ տարածք. Ընկեր Յարութեան պատրաստեց հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասագիրքեր: Տաճանակիր աշխատանք, որ գլուխ հանեց առանձին, իբրեւ անմիջական գործակից ունենալով իր տիկինը՝ Մարոն: Անոնք, որ ծանօթ են «Յարութեան Աղբիւր» դասագիրքերու շարքին (եւ անկէ բխած արուակներուն), գիտեն, որ անոնք աշակերտական մակարդակի մանր հանրագիտարաններու տարողութիւնը ունին: Ընթերցումի էջերու կողքին, կան լեզուական գիտելիքներու եւ վարժութիւններու բաժիններ, ապա նաեւ ընդհանուր գիտելիքներ հաղորդող դրուագներ: Նոյն յղացքով ալ լոյս աշխարհ եկան, աւելի ուշ, հայ գրականութեան իր դասագիրքերը, որոնք նախատեսուած են բարձրագոյն կարգի աշակերտներու համար: Նոյնպէս՝ քերականութեան եւ ուղղագրութեան դասագիրքերը: Այդ դասագիրքերուն մէջ տեսանելի են ո՛չ միայն գիտելիքներու շտեմարանի՝ հեղինակին արժանիքը, այլ մեր դասագիրքերը աւելի՛ արդիական ու ժամանակակից դարձնելու տեսլող (գրականութեան դասագիրքերու արդիականացման նախընթաց նախաձեռնութիւնը կը պատկանի ընկեր Յարութեան ուսուցիչներէն Մուշեղ Իշխանի): Արագ ակնարկ մը ի յայտ կը բերէ, թէ ան ո՛չ միայն որդեգրած է, այլ նաեւ հայացուցած է այլոց արդի դասագիրքերու յղացքն ու մատուցման ձեւերը:

Լեզուի դասագիրքերը արձագանգ գտան նաեւ արեւմտեան կողմն աշխարհի: Միացեալ Նահանգներու արեւմտեան շրջանին մէջ, նկատուած էր, որ անոնք «աւելի բարձր մակարդակի» դասագիրքեր էին (միջին արեւելեան երկիրներու մէջ լեզուի մակարդակը աւելի լաւ էր այդ փուլին եւ նոր դասագիրքերը՝ ընկալելի): Պետք էր դասագիրքերը պատշաճեցնել օտար երկիրներու տակ հասակ առնող աշակերտին քիմքին: Եւ ընկեր Յարութեան հրատարակեցաւ Լոս Անճելըս, լսեց մտահոգութիւնները, առարկութիւնները, ուսուցիչներու հետ ունեցաւ գիտաժողովային բնոյթով հանդիպումներ եւ աշխատանքի ձեռնարկելով, քանի մը տարիէն պատրաստեց դասագիրքերուն աւելի պարզացուած եւ որոշ նիւթեր ալ ամերիկեան կեանքին պատշաճեցուած տարբերակ-շարքը, որ մինչեւ այսօր կ'օգտագործուի բազմաթիւ դպրոցներու մէջ, ըլլայ Միացեալ Նահանգներու, ըլլայ սփիւռքեան այլ օճախներու մէջ: (Յաւալի է, որ սկզբնապէս դիւմատեղի ընկալուելով դիմաւորուած դասագիրքերը տարիներ ետք սկսան հռչակուիլ... դժուար: Ատիկա ընկեր Յարութեան յանցանքը չէր, այլ մեր լեզուն «պարտադրուած» նահանջը: Բայց սա արդէն բոլորովին այլ տաճնապ է):

Դաստիարակ-ուսուցիչը ունի զուգահեռ վաստակ մըն ալ: Անկուշտ ընթերցող մը ըլլալով եւ խորապէս ըմբռնած ըլլալով մեր գրողներուն վաստակին արժէքը, անոնցմէ բխող պատգամներն ու հայացնող ոգին, ան ձեռնարկեց նշանաւոր գրողներու կործակական եւ հաստատու գործերուն պարզացման աշխատանքին (դասագիրքերն ալ հարուստ են հայացնող պատմաբանութեամբ): Արեւելահայ թէ արեւմտահայ գրողներու՝ քանի մը հարիւր էջերու վրայ տարածուող գործերը սկսած էին հռչակուիլ «անմատչելի»: Իրմէ առաջ եւ իրեն զուգահեռ, Յամագայինն ու այլ գրական խմբակներ, անհատներ ալ ձեռնարկած են «Աշակերտական գիրքերու» հրատարակման:

Ընկեր Յարութեան ձեռնարկին մէջ տիրապետողը՝ մանկավարժական մօտեցումն է, յաճախ «բարձր» որակուած հայերէնը (բառեր, արտայայտչական յղացքներ եւ այլն) աւելի պարզ ու դիւրահասկող կերպով մատուցելու ճիգ մը: Բաւական հարուստ է այս կալուածին մէջ անոր մատուցած գրադարանը:

Յաճախ կը մոռցուի, որ ընկեր Յարութեան նաեւ իր գրիչը թաթխած է գեղարուեստական գրականութեան աղբիւրը եղող կաղամարին մէջ եւ մաս կը կազմէ նորարար արձակագիրներու փառանքին: Անոր արձակը ունի ծնընդավայրին՝ Պուրճ Յամուտի բնօրրանային բոյրերը, նաեւ այլ երանգներ: Այս գիծը կը պատկանի կանուխ երիտասարդութեան տարիներուն, ծանօթ չեմ, թէ արդեօք աւելի ուշ տարիներուն ունեցած է գրական ստեղծագործութիւններ (թերեւս անտիպել...): Այս գիծը չարունակելու մէջ, եզակի չէ ընկեր Յարութեան:

Այլապէս, իր գրիչի վաստակին մաս կը կազմեն խոհական-վերլուծական էջեր, որոնցմէ մաս մը առանձնացուած են հատորներով:

Այս սիւնակը սկսայ՝ արձանագրելով, որ ընկեր Յարութեան ամենէն լայն ու խոր առումով դաստիարակ էր – ու պիտի մնայ –, եւ իբրեւ ապացոյց՝ յիշատակեցի «գաւարեանական»-ի յիշատակներէ՝ իրմէ ստացած:

Աւելի ուշ, ընկեր Յարութեան ազգային դաստիարակչական գործը (եթէ պահ մը սեպեց, որ դասագիրք ու մատենաշար այդ առաքելութեան ուղեկից են) ընդգրկեց նաեւ մեր պատմութիւնը: Հաւաքագրեց ու որոշ վերամշակումով հրատարակեց մեր նորագոյն պատմութեան, յատկապէս ԶՅԴ-ի գործունեութեան եւ պատմակերտ դեմքերուն էջերը (քանի մը հատոր), իսկ մամուլին մէջ ներկայացաւ պատմական վերլուծումներով ու գաղափարական քննարկում կատարող սիւնակներով: Անոնք ի՞նչ են, եթէ ոչ՝ հանրութիւնը, երիտասարդութիւնը դաստիարակելու լայն պատմառի գործ:

Այս սեղմ վերլուծիչն ծիրին մէջ, պետք է արձանագրել նաեւ աշխատանքի այլ մարզեր: Վերջին տասնամեակներուն, ընկեր Յարութեան յաճախ ներկայութիւն եղաւ – եւ հեղինակաւոր, խօսք ունեցող ներկայութիւն – հայութեան այժմեական հարցերն ու տաճնապները պեղող գիտաժողովներու, հայկական աշխարհի չորս ծագերուն: Մէկ անգամն էր Արեւմտահայերէնի պահպանման եւ զարգացման այն յանձնաժողովին, որ աւելի քան տասնամեակ մը առաջ կազմուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան

կողմէ: Վերականգնեց «Բագին»-ին հետ կապը եւ դարձաւ խմբագրական կազմի անդամ: (Իր գործի դաշտերուն եւ արժանիքներուն այսպէս՝ լոկ թումն իսկ զիս պիտի տանի երկար սիւնակներ գրելու):

Կարելի՞ է շուրջ 60 տարիներու հարուստ վաստակ մը սեղմել քանի մը տողի մէջ: Որքան ալ երկարեմ այս սիւնակը, պիտի չկարենամ արդարութիւն ընել ԴԱՍԻԱՐԿԿԻՆ, որ եղաւ նաեւ իմ դաստիարակներէս մէկը, գործակից եւ գաղափարակից, կը սիրէիք ըսել նաեւ... տարտակից:

Անաւարտելի սիւնակս փակեմ խոստովանութեամբ մը.

Ընկեր Յարութեան, մտքիս ծայրէն իսկ չէր անցներ, որ օր մը ասանկ տողեր պիտի արձանագրեմ քու յիշատակիդ, այսպէս անակնկալ կերպով պիտի կորսնցնէիք քեզ, կասկած չունիմ, որ նոյնը կը մտածեն գրչակիցներդ ու գաղափարի ընկերներդ, որովհետեւ գիտէիք, որ առողջական լուրջ հարցեր չունէիք, գիտէիք՝ որ գործիդ մէջ ընդմիշտ յառաջապահի պատնէշին կանգնած էիք երիտասարդի՛ պէս, դուն քեզ երիտասարդ պահելով: Այդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ նոր օրերու պատուհասը՝ «Պսակաւոր»-ը ծաղկեպսակ բերաւ քեզի: ԱՓՍՍՍ բառը շատ տկար է... Զու մեկնումդ վիշտի կը մատնէ ո՛չ միայն ազնիւ տիկինդ ու հարազատներդ, այլ քու շուքը վայելողներու հսկայական բանակ մը:

Բայց եկո՛ւր, անջնջելի յիշատակներդ պահելով՝ վերջակետ մը դնեմ այս «շատախօսութեան» եւ արձանագրեմ հեռաձայնային խօսակցութիւններդ ու ել-նամակներդ կնքող՝ զուարթախոհութիւնդ արտայայտող մէկ բառով. «Նայիսէ...» (ինչ եւ իցէ):

ԿԵՆՍԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

Դեռ ամիս մը առաջ, կրթական մշակ, գրագետ, դասագիրքերու հեղինակ, յօրուածագիր, դասախօս, հասարակական գործիչ Յարութեան Զիրքեան Լիզայնի մէջ գործուն մասնակցութիւն բերած էր Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան կազմակերպած «Հաւասարում նորոգ/սերունդներու գրոյց մը» գիտաժողովին:

Նոյնիւնքն այս հաւաքը կազմակերպուած էր ներշնչուած սփիւռքագետ Զիրքեանի 1968-ի գրափորձէն:

Հազիւ ամիս մը ետք, 9 Օգոստոս 2024-ին, ընկեր Յարութեան Զիրքեան զոհ գնաց պսակածէ ժահրին (Զովիտ):

Ծնած 1943-ին՝ Պէյրութ, ան նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը ստացած է «Նշան Փալանճեան» ճեմարան, 1956-1963: Ուսումը շարունակած Պէյրութի Ֆրանսական համալսարանին Փիլիսոփայութեան դպրոցին մէջ եւ ապա Փարիզ անցնելով, աւարտած Սորպոնի համալսարանը, տիրանալով Փիլիսոփայութեան Մագիստրոսութեան տիտղոսին՝ 1978 թուականին:

Մասնագիտացած մանկավարժ է ուսուցիչ, ան ուսումի տարիներուն ընթացքին եւ ետք՝ շուրջ քսան տարի՝ 1964-էն 1984, Պէյրութի հայկական կրթական հաստատութիւններու մէջ՝ Նշան Փալանճեան ճեմարան, Հայկազեան Համալսարան եւ Համագայինի Հայագիտական Հիմնարկ, դասաւանդած է հայերէն՝ իբր մայրենի կամ երկրորդ լեզու, ֆրանսերէն, հայ գրականութիւն եւ փիլիսոփայութիւն:

Երիտասարդ տարիքէն ՀՀԴ-ի շարքերուն միացած, ընկեր Զիրքեան ամենայն բժախնդրութեամբ ՀՀԴ-ի պատմութեան եւ գաղափարաբանութեան խմբագրումը կատարած է:

1982-ին հաստատուած է Աթէնք, ուր տիկնոջ՝ Մարօ Գալայճեանի հետ հրատարակած է մայրենի լեզուի եւ գրականութեան դասագիրքերու «Հայրենի Աղբիւր» եւ «Հայ Կեանք եւ Գրականութիւն» շարքերը:

Յեղինակ է բազմաթիւ ուսումնասիրական յօդուածներու, ինչպէս նաեւ յատկանշական հատորի մը՝ «Փորձ Տարագրութեան Մասին» (1978) խորագրով:

Յարութեան Զիրքեան ունի հարուստ մանկավարժական, գրական եւ քաղաքապատմական գործեր: Բացի իր հեղինակած աշխատանքներէն, ներդրում ունեցած է նաեւ այլ հեղինակներու գրական գործերուն մէջ, իբր սրբագրիչ եւ թարգմանիչ:

ՄԱՅԱԶԴ
ՀՀԴ Բիւրոն կը գուժէ վաստակաւոր մտաւորական, գրագետ, գրականագետ, ՀՀԴ գաղափարական տեսաբան եւ պատմագիր, մանկավարժ, դաստիարակ եւ հայերէն լեզուի ու գրականութեան դասագիրքերու հեղինակ
ԸՆԿԵՐ ՅԱՐՈՒԹԻՆ ԶԻՐԿԵԱՆԻ
մահը, որ տեղի ունեցաւ Աթէնքի մէջ, Ուրբաթ, 9 Օգոստոսին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:
Մեր ցաւակցութիւնները ընտանիքին, հարազատներուն եւ ընկերներուն:

Պրիմալեկտ

ԱՍԻՆՏԵՆՆԵՐԸ ՆԻՍՏԵՆՆԵՐԸ ՏՆՆԵՐԸ

Մարուշ Երամեան

Ինչպես բոլոր արուեստները ակնդիրին կամ ունկնդիրին վրայ ազդեցություն կը գործեն, նույնպես գիրքը ազդեցություն կը գործէ ընթերցողին վրայ: Եւ ինչպես բոլոր արուեստները, գիրն ու գրականութիւնը եւս տարբեր մարդոց վրայ տարբեր ազդեցություն կը ձգեն:

Այդ ազդեցությունները իրենց հետեւանքները կ'ունենան մանաւանդ տղոց վրայ, երբ մատուցուող տարիքին կը ծանօթանան արուեստներէն մէկն ու մէկուն եւ կ'որոշեն հետագային այդ արուեստի ճիւղին հետեւիլ:

Նկատի առնելով, որ բոլոր քաղաքներուն եւ յառաջդիմած երկիրներուն նաեւ գրեթէ բոլոր գիւղերուն մէջ հանրային գրադարաններ կան, ընթերցումը անխտիր բոլորին ընծայուած հաճոյք մը

կը դառնայ, կը բաւէ որ մէկը ուզէ ընթերցել եւ կը գտնէ միջոցը ընթերցելու ամէն բան՝ մամուլէն մինչեւ նոր լոյս տեսած գիրքերը:

Այս պարզ իրողութեան հետեւանք է այն հարցումը, որ կը կրկնուի բոլոր հարցազրոյցներուն մէջ՝ «Որո՞նք են այն արուեստագետները-գրագետները-երաժիշտները, որոնք ազդած են ձեր վրայ», ապա՝ «Այդ ազդեցությունները ինչպէ՞ս ձեւաւորած են ձեր հետագայ կեանքը»:

Թէ ինչպիսի՞ ազդեցություն ձգած է ընթերցումը եւ ի՞նչ ճամբաներով ձեւաւորած է գրագետներու եւ արուեստագետներու կեանքը, ամփոփուած է գիրքի մը մէջ, որ կը մէկտեղէ 121 նամակներ, երկու խմբագրուիներուն փափաքին վրայ ստացուած տարբեր բնագաւառներու նուիրուած անձերէ՝ գիտնականներէ, ինչպէս Jane Goodall եւ Janna Levin, երաժիշտներէ ինչպէս Yo-Yo Ma եւ Amanda Palmer, գրագետներէ ինչպէս Jacqueline Woodson եւ Neil Gaiman, արուեստագետներէ ինչպէս Marina Abramovic եւ Chris Ware, փիլիսոփաներէ, յօրինողներէ, բանաստեղծներէ, աստղագետներէ, դերասաններէ, նոյնիսկ Ողջակիզումէն վերապրած 98 տարեկան անձէ մը, Իտալիոյ առաջին տիեզերագնաց կնոջմէն եւ այլ նշանաւոր անձերէ, որոնք կը շարունակեն իրենց արուեստին միջոցով արտայայտել կեանքին հանդէպ ունեցած իրենց հետաքրքրութիւնն ու սերը:

Այս գիրքը կը պարփակէ այսօրուան եւ վաղուան պատանիներուն ուղղուած նամակներ, որոնք կը բացատրեն թէ ինչո՞ւ կը կարդանք, թէ գիրքերը ի՞նչ կու տան մարդուն Եւրոպեան եւ մարդկային ոգիին, բայց մանաւանդ ընթերցումը ինչպէ՞ս կերտած է անհատականութիւնն ու ճակատագիրը բազմաթիւ գրագետ-արուեստագետներուն, որոնք մաս կը կազմեն այս հատորին:

Եւ որովհետեւ պատանիներուն ուղղուած գիրք մըն է, անշուշտ որ պատկերագարող պիտի ըլլայ:

Խմբագրուիներուն լայն երեւակայութեան շնորհիւ է, որ իւրաքանչիւր ստացուած նամակ դրկուած է ժամանակակից արուեստագետի մը, նկարիչի մը, կամ շարանկարներու հեղինակի մը, գրութիւնը պատկերով եւս կենդանացնելու համար: Այս աշխատանքին մաս կազմած են այնպիսի անուններ, որոնք մեծ ներկայութիւն են միջազգային գրականութեան հրապարակին վրայ, ինչպէս օրինակ պատկերաշարերու շատ նշանաւոր հեղինակ-նկարիչ Art Spiegelman, կամ Chris Ware եւ Roz Chast:

Այլ նկարներ հեղինակութիւնն են մանկական գիրքերու նշանաւոր նկարագրողներու, ինչպէս Sophie Blackall, Oliver Jeffers, Isabelle Arsenault, Jon Klassen, Shaun Tan, Olivier Tallec, Christian Robinson եւ ուրիշներ:

Անշուշտ այս անունները շատ բան չեն ըսեր մեզի, որովհետեւ ամբողջովին անծանօթ ենք օտարալեզու գիրքերու աշխարհին: Անոնք որոնք օտար լեզուներով ընթերցումներ կը կատարեն - եւ մեծ է անշուշտ անոնց թիւը մանաւանդ Սփիւռքի տարածքին - գիրքերը կ'ընտրեն իրենց նախընտրութիւններուն համեմատ: Վստահ ենք որ օտարալեզու մանկական գիրքերու ընթերցողները այնքան ալ շատ չեն: Ափսոս, որովհետեւ այնքան բան ունինք սորվելիք հոն կիրարկուած փորձառութենէն, մենք որ մանկական աղքատիկ գրականութիւն մը միայն ունինք:

Շատեր պիտի մտորեն՝ բայց ինչո՞ւ տակաւին գրել, հաւաքածոներ կազմել, հրատարակել, երբ կայ համացանցը իր անհատում դիւրութիւններով, իր անվերջանալի միջոցներով: Այսօր ո՞վ գիրք պիտի ուզէ կարդալ:

Տակաւին 1930 թուականին գրականութեան նուազեցումը մրցանակակիր գերմանացի գրագետ Յերման Դեսսէ կ'ըսէր, թէ որքան ալ ճարտարարուեստը (technology) զարգանայ, ընթերցումը պիտի մնայ մարդուն Եւրոպեական ծարաւը յագեցնող միակ միջոցը:

Դեսսէ իր «Գիրքին Կախարդանքը» (The Magic of the Book) խորագրով փորձագրութեան (էսսէին) մէջ կ'ըսէ այնպիսի խօսք մը, որուն առջեւ կարելի չէ իրապէս չզարմանալ.

«Պէտք չունինք վախճանի ապագային գիրքի վերացումէն. ճիշդ հակառակը՝ որքան ժամանակի եւ կրթութեան որոշ կարիքներ նոր գիտերով բաւարարուին, այնքան գիրքը կը վերագտնէ իր հեղինակութիւնն ու արժանապատուութիւնը»:

Անգլերէն լեզուով երեք գիրքեր, թէեւ ոչ նոր հրատարակուած, այսօր կրկին ուշադրութիւն կը գրաւեն՝ Ramon y Cajal-ի «Խորհուրդներ Երիտասարդ Դոկտորներու համար» (1897), Rilke-ի «Նամակներ Երիտասարդ Բանաստեղծի մը» (1929) եւ Anna Deavere Smith-ի «Նամակներ Երիտասարդ Արուեստագետի մը» (2006), որովհետեւ այս երեք գիրքերուն հետեւողութեամբ է, որ այս հատորը ենթախորագրուած է «Նամակներ Դեռատի Ընթերցողի մը»:

Երեք գիրքերէն միայն առաջինը կարդացեր եմ, երկրորդն ու երրորդը չեմ ունեցեր որ կարդամ. սակայն անմիջապէս կը մտածեմ՝ ինչո՞ւ հայ գրագետները եւս նման հատորներ գրած չեն: Նոյնքան արագ կու գայ պատասխանը՝ որովհետեւ հայ գրագետը ի սկզբանէ (Չարթօնքի Սերունդ) երկու կարեւորագոյն խնդիրներ ունեցեր է՝ ժողովուրդին զարգացման մակարդակի բարձրացումը ընթերցումին միջոցով, եւ ազատութեան գաղափարը ներշնչելը նոյն այդ ժողովուրդին:

Աւելի ուշ, գաղթէն ետք, գլխաւոր մտահոգութիւնը Երկրին յիշատակը պահելն էր իր բոլոր մանրամասնութիւններով. հոսկէ՝ գաւառներուն նուիրուած մեծածաւալ հատորները ինչպէս «Խարբերք եւ Անոր Ոսկեղէն Դաշտը», «Բալու», «Պատմութիւն Եւրոպիոյ Զայոց», «Պատմութիւն Զայ Կեսարիոյ» եւ այլ երկեր:

Իսկ Ֆրանսայի տղաքը՝ Շահնուր, Շուշանեան, Սարաֆեան ... կ'ուզէին իրենց «պատկերագարող պատմութիւն»-ները էջին ամրագրել եւ պատմութեան պահ տալ:

Մէկ խօսքով՝ միշտ պ գեղարուեստականէն տարբեր մղում մը եղած է հայ գրագետին գրիչը առաջին հերթին շարժողը ընդհանրապէս:

Եւ ինչ որ պակսեր է մեր գրականութեան՝ հաճոյքի այն դեղաչափն է, որ ընթերցող կ'ապահովէ եւ անպայման կը գրաւէ անոր ուշադրութիւնը: Թերեւս այստե՞ղ է մեր ընթերցողներու թիւին հետզհետէ նուազումին պատճառը ...

Բայց ըսի՞ գիրքին անունը՝ «Գոյութեան Արագութիւնը»:

ՏՆՆԵՐԸ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՍ

Խմբագիր՝ Չարմիկ Գիւլբոշեան-Պօղիկեան
Սրբագրիչ՝ Նուշիկ Սողոյեան-Առաքելեան
Օգնական սրբագրիչ՝ Աննա Սաղապազարեան
Ձեւաւորող՝ Յովսէփ Զալոյեան
Գրաշար՝ Անի Թոփալեան-Սարուխան
Արաբերէն լուրերու թարգմանիչ՝ Մարեն Պապեան-Աղայեկեան
Կայքէջի պատասխանատու՝ Աւօ Պօղոսեան
Լուրերու պատասխանատու՝ Լուսին Ապաճեան-Գիւլբոշեան
Զաշուապահ՝ Յովիկ Պարսումեան 0957 953 811

- Ծանուցողներէն եւ աշխատակիցներէն կը խնդրուի ծանուցումներն ու յօդուածները խմբագրատուն ուղարկել ամէնէն ուշը Երկուշաբթի օրերը:
- Նախընտրելի է յօդուածներն ու թղթակցութիւնները ուղարկել գրաշարու:
- Խմբագրատուն ուղարկուած նիւթերը, հրատարակուին կամ ոչ, չեն վերադարձուիր:
- Խմբագրութեան վերապահուած է ստացուած յօդուածներու հրատարակելու կամ չհրատարակելու որոշումը:
- Ձեր ծանուցումներն ու յայտարարութիւնները կարելի է հրապարակել «Գանձասար»-ի տպագիր տարբերակին եւ կայքէջին միջոցով, կապ հաստատելով թերթիս հաշուապահին հետ:

Ի թե՛ս ԹԻՄՈՒՆԻ ԳՐԱԾԻՆՆԵՐՈՒ ԵՐՈՒՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԿԱՆՈՒՄԸ

Յարութ Սասունեան

Ապտալա Պոզորթի Nordica Monitor-ի իր յօդուածին մէջ գրած է Թուրքիոյ նախագահ Ռեճեպ Թայիպ Էրտողանի մասին, որ ինքզինք պարտաւոր է Աստուծոյ կամ Ալլահի յատկանիշներով: Էրտողանի հնազանդ մօտիկ շքր-չապատը կ'ամրապնդէ անոր այդ ինքնագովասանքի եւ ուռճացումը կարծիքը՝ պնդելով, որ ան աստուածային ուժ ունի: Յօդուածը վերնագրուած է «Թուրքիոյ նախագահը կը տառապի աստուածային բարոյութեամբ, պաշտուած է Ալլահին եւ մարգարէին բնորոշ յատկանիշներուն համար»:

Պոզորթի իր յօդուածը կը սկսի Էրտողանը բնութագրելով իբրեւ «նախագահ, որ կը հաւատայ, որ ունի գերագանց կարողութիւններ եւ, ըստ երեւոյթին, կը տառապի աստուածային բարոյութեամբ...: Էրտողան շարժած է ընդդիմութիւնը, բանտարկած՝ իր քննադատները եւ հակառակորդները, իր ձեռքին մէջ համախմբած է իշխանութեան բոլոր լծակները, ոչնչացուցած է հակակշիռները եւ դարձած է իր երկրի բոլոր հարցերուն վերաբերեալ միակ որոշում կայացնողը: Իր ունակութիւններով եւ անխալակականութեան մասին իր ուռճացումը տեսակետը, գուգորդուած՝ զինք շրջապա-

տող միաբերան համաձայնողներու ներկայութեամբ, կ'ամրապնդէ անոր ինքնասիրութիւնը եւ կ'ամրացնէ անոր գերագանցութեան բարոյութիւնը: Ան ինքզինք կը համարէ խալիֆա, աշխարհի ամբողջ մահմետական համայնքի առաջնորդ, եւ հետեւաբար կը կարծէ, որ արժանի է յատուկ ուշադրութեան»:

Պոզորթի կը յիշեցնէ, որ Մարտ 2024-ին կայացած խորհրդարանական ընտրութիւններուն Էրտողանի կուսակցութեան (ԱԿՔ) պարտութենէն ետք, 17 Ապրիլին ան ըսաւ. «Տիկնայ՛ք եւ պարոնայ՛ք, թող բոլորը տեսնեն եւ իմանան, որ ոչինչ կ'աւարտի, այնքան ատեն որ դեռ չենք ըսած, որ աւարտած է»: Կը պարզուի, որ ինչեցուած այս անմեղ յայտարարութիւնը ցնցող հետեւանքներ ունեցաւ...: Քաղաքական իսլամական շրջանակներու համաթեքսթին մէջ՝ (վիճարկելով) Ալլահի աստուածային կամքը, իսլամութեան վեց հիմնական սիւներէն մէկը, ինչ որ կը նշանակէ, որ Ալլահն է վերջնական որոշում կայացնողը, եւ ամէն բան տեղի կ'ունենայ միայն Անոր աստուածային կամքին համաձայն: Այս մեկնաբանութիւնը կ'արտացոլէ Էրտողանի մտածելակերպը, քանի որ ան վարժուած է թրքական հարցերու մէջ վերջնական իրաւարարը ըլլալ, գրեթէ բացարձակ իշխանութեան երկարատեւ կառավարումէ ետք: Էրտողան այս խօսքերը անիմաստ տեղը չըսաւ...: Ան ինքզինք աստուածահաճոյ կերպով տեսնելու երկարատեւ փորձ ունի: Իր հետեւորդներու պաշտամունքային գովասանքը, անշուշտ, նպաստած է նախագահի հոգեբանութեան ձեւաւորման»:

Մարտ 2024-ի նախընտրական հանրահաւաքին ելոյթ ունենալով՝ Էրտողան ըսաւ. «Մեր ողորմութիւնը կը յաղթէ մեր բարկութեան»: Նման կերպ նկարագրելով իր կառավարութեան արձագանգը իր քննադատներուն եւ ընդդիմախօսներուն՝ Էրտողան «ուղղակիօրէն յղում կատարեց աւանդական իսլամական մտքի դպրոցին Ալլահի եզակի յատկանիշին, զոր նկարագրուած էր իսլամ մարգարէ Մուհամմետի խօսքին մէջ. «Երբ Ալլահ որոշեց արարել, Ան խոստացաւ Ինքնիրեն՝ գրելով իր Գիրքին մէջ, որ դրուած է Անոր հետ՝ Իմ ողորմութիւնը կը յաղթէ իմ բարկութեան»: Ընդդիմադիր իսլամական քաղաքական «Սատեթ» կուսակցութեան Milli Gazete թերթը գրած է. Էրտողան «ապշեցուց ներկաները, երբ ինքզինք միացուց Ալլահի յատկանիշներուն»:

Էրտողանի համախոհները եւ անոր իշխող կուսակցութեան բարձրաստիճան անդամները, որոնք զբաղած են քծնանքով, ուռճացումը յայտարարութիւններ կ'ընեն՝ հաստատելով գերագոյն ուժեր ունենալու իր պնդումը: Ահա՛ Պոզորթի ներկայացուցած քանի մը օրինակները.

«Յուլիս 2011ին ԱԿՔ-ի Պուրսայի այլ օրերու պատգամաւոր Յուլէյն Շահին Էրտողանի հետ գրոյցէն եւ այցելութենէն ետք յայտարարեց, որ «նոյնիսկ մեր յարգարժան վարչապետին (Էրտողանի) դպչիլը, կը կարծեմ, պաշտամունքի արարք է: Ես այսպէս կ'ըսեմ, որովհետեւ նոյնիսկ անոր ներկայութիւնը ուժանիւթով կը լեցնէ մեզ»:

«Ֆեվալի Արպան, Էրտողանի իշխող կուսակցութեան միւս օրէնսդիրը, Յունուար 2014ին ըսաւ. «Ռեճեպ Թայիպ Էրտողան առաջնորդ մըն է, որ կը մարմնաւորէ Ալլահի բոլոր յատկանիշները: Անոնք կ'ուզեն խանգարել

զինք»:

«ԱԿՔ-ի երկարամեայ օրէնսդիր Չուլֆու Թոլկա Աղար Օգոստոս 2019-ի իր ելոյթի ընթացքին Էրտողանը համեմատեց Աստուծոյ հետ՝ ըսելով. «Երբ մեզի կ'ըսեն նախագահի մասին, կը թուի, թէ մեզի կ'ըսեն Ալլահի մասին»:

«Նոյեմբեր 2009-ին, մօտ 1500 կուսակցական հաւատարիմներու առջեւ ելոյթ ունենալու պահուն ԱԿՔ-ի Այտինի՝ այդ օրերու մարզային գրասենեակի ղեկավար Իսմայիլ Յաքքի Էսեր բազմութեան ըսաւ. «Թող ոչ ոք կասկածի մեր վարչապետին (Էրտողանի) նկատմամբ մեր ժողովուրդի տածած սիրոյն ու յարգանքին: Մենք նուիրուած ենք մեր վարչապետին, ան մեզի համար երկրորդ մարգարէի պէս է»:

«Երոմիութեան գործերու նախկին նախարար Էլեմէն Պաղիշ՝ Փետրուար 2013ին, սուրբ կոչեց քանի մը քաղաքներ, որոնք նման են Մեքքայի եւ Մետինայի իսլամական սրբավայրերուն՝ ըսելով. «Ռիզէն, Սթամպուլը եւ Սիիրթը սուրբ քաղաքներ են, քանի որ այս երեք քաղաքները մեծ դեր ունեցած են Թուրքիոյ Յանրապետութեան պատմութեան մեծագոյն ղեկավարի ստեղծման գործին մէջ»: Ռիզէն Էրտողանի ընտանիքի հայրենի նահանգն է, իսկ Իսթանպուլը այն վայրն է, ուր ան մեծցած է եւ մտած քաղաքականութիւն: Անոր կնոջ հայրենի նահանգը՝ Սիիրթը, այն ընտրատարածքն է, ուր ան Մարտ 2003-ի կրկնակի ընտրութիւններուն առաջին անգամ խորհրդարանի անդամ ընտրուած է: Հակառակ բազմամիլիոն արժողութեամբ կաշառակերութեան ծրագրին մէջ մեղադրուելուն՝ Էրտողան կանգնած է Բաղիշի կողքին եւ զայն Չեխիոյ մէջ դեսպան նշանակած է»:

Ոմանք նոյնիսկ կ'ըսեն, որ Էրտողան գերագանցած է իսլամ մարգարէն: Եֆքան Ալան, այդ օրերու ներքին գործերու նախարարը՝ ըսաւ. «Մուհամմետ մարգարէ հպարտութեան մէջ էր, ուստի Աստուած նախագուշացուց զայն: Միւս կողմէ, մենք հպարտութեան գայթակղութեան չենք ենթարկուիր»: Ալայի իրաւայաջորդ Սուլէյման Սոյլու Դեկտեմբեր 2021-ին պնդեց, որ Էրտողանի կառավարութեան աշխատանքը Ալլահի աշխատանքն է: «Մի՛ տեսնէք միայն այն, որ մենք կ'ընենք: Մենք այդ միակ չենք ընել: Մենք կը հաւատանք, որ Ալլահն է մեզ ստիպողը, որ մենք այդ ընենք»:

«Փետրուար 2010ին, ԱԿՔ-ի քաղաքական գործիչ Օթթայ Սարալ, որ կը ղեկավարէր Տրապիզոն նահանգի Օֆ շրջանը, կոչ ըրաւ երկրպագել Էրտողանի եւ ըսաւ, որ պետք է երախտագիտութեան աղօթք ընել, որ նման է Աստուծոյ համար մահմետական ծեսերու, քանի որ Էրտողան իսլամական աշխարհի օրինուած ղեկավարն է»:

«Որոշ տեղակալներ Էրտողանի ելոյթները նմանցուցած են Սուլեյմանի, որ կը վերաբերի Մուհամմետ մարգարէի խօսքերուն եւ գործելակերպին ու կը նկատուի մահմետականներու համար սուրբ Գուրանէն ետք գիտելիքի երկրորդ հեղինակաւոր աղբիւրը»:

Պոզորթի անելուցած է. «Թուրքիոյ մէջ անոր աւելի քան երկու տասնամեակ կառավարման ընթացքին Էրտողանի ուղղուած աստուածային նմանօրինակ վերագրումներու տասնեակ դեպքեր եղած են: Անոնցմէ ոչ մէկը վիճարկուած է Էրտողանի կողմէ, ան, կարծես թէ, վայելած է այսպիսի գովասանքներ: Իր ինքնընկալման մէջ, թերեւս, ան ինքզինք Աստուած կամ Աստուծոյ կողմէ ընտրուած առաքեալ կը զգայ, որ եկած է իշխանութեան՝ աշխարհի բոլոր մահմետականները առաջնորդելու համար»:

«Իրավիճակը աւելի կը բարդանայ այն առումով, որ նախագահ Էրտողան շրջապատուած է միաբերան համաձայնող կիներով եւ տղամարդոցմով, որոնք կ'երկրպագեն իրեն եւ չեն համարձակիր արտայայտել տեսակետներ, որոնք կրնան զայն դժգոհեցնել: Շրջածիրը այն մարդոց, զոր ինք ընտրած է՝ իր ներքին շրջապատին մէջ ընդգրկելու համար, կը պատկերէ այնպիսիներ, որոնք երկրի կառավարման հարցով կը խուսափին քննադատական ? մտածելակերպէն եւ վիճարկող տեսակետներէ: Իրականութեան մէջ, Էրտողան ուրիշ բան չէ եթէ ոչ աւագակ մը, ինքնասիրահարած միապետ մը, որ կը չարաշահէ կրօնը իր քաղաքական նկրտումներուն համար՝ հարստացնելով իր ընտանիքի անդամներն ու ընկերակիցները միլիարատուր տոկարներով՝ իր վարչակազմի համատարած կաշառակերութենէն, բոլոր տեսակի առեւտրական անօրինական գործունեութիւններէ եւ յանցաւոր գործառնութիւններէ շահոյթ ստանալու միջոցով», եզրափակած է Պոզորթի:

Արեւելահայերէնի թարգմանեց՝ Ռուզաննա Աւագեան
Արեւմտահայերէնի վերածեց՝ Սեդա Գրիգորեան

Առաջնորդութիւն Բերիոյ Յայոց Թեմի	Ուսումնական Խորհուրդ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ	
2024 - 2025 տարեշրջանին Ազգային Միացեալ Նախակրթարանը կարիքը ունի հետեւեալ նիւթերը դասաւանդող համալսարանաւարտ մասնագետներու.	
<ul style="list-style-type: none"> • Արաբերէնի (Առաջին եւ չորրորդ կարգերու) • Անգլերէնի • Համակարգիչի • Ձեռային աշխատանքի • Խորհրդատու - հոգեբանի 	
Դեռ. 0932890929 / 0966463195	

ԳՈՅԺ

ՄԱՅԱՑԱԾ Է ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՏՆՕՐԵՆ ՉԱԲԵՆ ԽԱՆՃԵԱՆ

Փըրեմըս (Նիւ Ճըրզի) - Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Ընկերակցութեան (AMAA) Վարչական Խորհուրդը խոր վիշտով կը գումբէ իր գործադիր տնօրէն Չաւէն Խանճեանի (31 Յուլիս 1944 - 9 Օգոստոս 2024) մահը, որ տեղի ունեցաւ 9 Օգոստոս 2024-ին, Կլէտէյլի (Քալիֆորնիա) մէջ:

«AMAA-ը կը սգայ իր գործադիր տնօրէնին՝ Չաւէն Խանճեանի մահը: Ան 10 տարի ծառայեց ընկերակցութեան իր այս պաշտօնով, առաւելագոյն հոգատարութեամբ եւ նուիրումով: Իրականութեան մէջ, անոր ողջ կեանքը եկեղեցիին, համայնքին եւ ողջ հայութեան ծառայելու օրինակ եղած է թէ՛ Սփիւռքի եւ թէ՛ Հայրենիքի մէջ», ըսաւ AMAA-ի Վարչական Խորհուրդի նախագահ տորթ. Նազարեթ Տարագճեան: «Ան իսկական ղեկավար էր, շատ սիրուած ընկերակցութեան աշխատակազմին, Վարչական Խորհուրդի անդամներուն եւ աշակիցներուն կողմէ: Ան տեսիլքի մարդ էր, մեծ հաղորդակից, բազմաշնորհ գրող եւ հրապարակախօս: Ան բարի մարդ էր, ընտանի-

քի մարդ էր, իսկ անոր բազմաթիւ թոռները իր կեանքի լոյսն էին: Ամենէն առաջ ան անսասան հաւատքի տէր մարդ էր եւ Քրիստոսի իսկական գիտուոր: Պարոն Խանճեանի մահը մեծ կորուստ է AMAA-ին, Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին, հայ ազգին եւ ողջ մարդկութեան համար: Թող Սուրբ Հոգին մխիթարէ անոր ընտանիքը եւ բարեկամները, եւ թող Տէրը օրինէ անոր յիշատակը»:

Ամուսին, հայր, մեծ հայր, մեծ հայ, հեղինակ, հայկական մշակոյթի եւ ժառանգութեան ջատագով Չաւէն Խանճեան խաղաղութեամբ հեռացաւ կեանքէն, շրջապատուած իր սիրելի ընտանիքով:

Չաւէն Խանճեան ծնած էր սփիւռքահայութեան քաղաքամայր «Երազային» Հալէպի մէջ, 31 Յուլիս 1944-ին: Ան Հայոց Ցեղասպանութիւնը վերապրած Վազգէն եւ Վերժին Խանճեաններու հինգ զաւակներէն մէկն էր: Մեծցած էր Հալէպի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին մէջ եւ եղած էր երիտասարդաց խումբին գործունէայ մէկ անդամը:

Հալէպի մէջ նախնական եւ երկրորդական ուսումը ստանալէ եւ Aleppo College-ը ավարտելէ ետք, 1967-ին աւարտած է Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանը ստանալով պսակաւոր տիտղոսը Ամերիկեան Վարչագիտութեան մէջ - Business Administration:

Նոյն տարին ան մեկնած է Արաբական Ծոցի երկիրներ, ուր 13 տարիներու աշխատանքին զուգահեռ մտերիմներու հետ ամենուրեք հիմնած է հայկական ովասիսներ:

1973-ին ամուսնացած է Սոնա Զէլիկեանի հետ: Ընտանիքը օրինուած է երեք զաւակներով՝ Վազգէն, Հրակ եւ Վանա:

1979-ին ընտանեօք փոխադրուած է Միացեալ Նահանգներու Քալիֆորնիա նահանգ, ուր յաջորդող 35 տարիներուն վարած է աշխոյժ, գործուն եւ ծառայասէր կեանք մը գաղութի կրթական, եկեղեցական, ազգային, ընկերային եւ հասարակական կեանքին մէջ, վարելով ղեկավար դերեր Մերտինեան Հայ Աւետարանական վարժարանի, Միացեալ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ, Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամի, Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութեան, Սուրիահայութեան Չօրակցութեան Հիմնադրամի - SARF-ի, Glendale Family YMCA-ի, The Salvation Army Corp-ի, Americans For Artsakh-ի եւ Armenian American Real Estate Association-ի մէջ:

1982-2014 տարիներուն վարած է իր սեփական անշարժ կալուածներու ընկերութիւնը:

2014-ի Յուլիսին հրաւիրուած է վարելու AMAA-ի գործադիր տնօրէնի պաշտօնը, Բըրեմըս, Նիւ Ճըրզիի մէջ, ուր գործեց մինչեւ իր մահը: Իր տասնամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին ան վերահսկեց բազմաթիւ կարեւոր իրադարձութիւններու՝ ինչպէս Երեւանի Խորէն եւ Շուշանիկ Աւետիսեան վարժարանի բացումին, 2015 թուականի Հայոց Ցեղասպանութեան

100-րդ տարելիցի ոգեկոչումին, AMAA-ի հարիւրամեակի յաջող հանգանակութեան եւ տօնակատարութեան՝ 2018-ին:

Աշխատակցած է երկլեզու հայ մամուլին: Խմբագրութիւններու ուղղուած իր նամակները լոյս տեսած են արաբական, ամերիկեան եւ հայկական մամուլին մէջ: Հեղինակ է երեք հատորներու. «Սրտի եւ Մտքի Յուլքեր» (2011), «ՀԱԼԵՊ-Առաջին Կայարան» (2013) եւ «Այս Տունը Զոհուող է Թէ Իմ» (2017):

Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւններու ամրապնդման եւ հայապահպանութեան գործին իր ներդրած աւանդին համար Խանճեան արժանացած է բազմաթիւ պարգևներու, անոնց կարգին 28 Մայիս 2017-ին ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսեանի կողմէ իրեն շնորհուած է երախտագիտութեան մետալ: 13 Սեպտեմբեր 2019-ին ստացած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան պատուաւոր անդամի կոչում:

Ան անդամ էր Լոս Անճելոսի Միացեալ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին:

Չաւէն Խանճեան իր ետին կը թողու իր տիկինը՝ Սոնան, երեք զաւակները՝ Վազգէն, Հրակ եւ անոր կինը՝ Միշէլ, Վանան եւ անոր ամուսինը՝ Արմէն Վարդանեանը, հինգ թոռներ եւ մէկ թոռնուհի, քոյրերը՝ Լորա Փաթերը եւ Տիգրի Տատը եւ եղբայրը՝ Տիգրան Խանճեանը եւ անոր տիկինը՝ Մարիթ-Աստղիկը: Անոր քոյրը՝ Անահիտ Թերզիմանեանը մահացած էր Ապրիլ 2024-ին:

Չաւէն Խանճեանի կորուստը պիտի սգան ոչ միայն իր ընտանիքն ու բարեկամները, այլեւ մեծ հայ համայնքը, որուն ծառայեց անձնուրացաբար:

Յիշատակի պաշտամունքի տեղեկութիւնները պիտի հաղորդուին յառաջիկային:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ...

Սկիզբ՝ էջ 6

Նապատկուեցաւ կարծեք պատկանելութեան զգացում: Պահ մը ուզեցի վերադառնալ արմատներուս, զայրոյթ ապրեցայ մեր ահաւոր կորուստներուն համար, սակայն որոշեցի ամէն գնով պահել ինքնութիւնս, զարգացնել մայրենի իմացութիւնս, բազմապատկել կարողալիք գիրքերս, իմ անձնական կեանքին կողքին ծառայել հաւաքական կեանքին:

Յաւօք Արցախը տեսնելու փափաքս իրականանալի չէր, բայց ներքուստ համոզուած էմ, որ օր մը պիտի տեսնեմ անպայման:

Այցելեցինք համալսարաններ, եկեղեցիներ, գիւղեր եւ թանգարաններ: Գառնի, Գեղարդ, Խոր Վիրապ, Ամբերդ, Արագած լեռ, Սեւանայ լիճ, Կիւմրի, Դիլիջան, Ծաղկաձոր, Ազգային Ժողով եւ շատ մը վայրեր ու մեծ տպաւորութիւններով ու յիշողութեամբ վերադարձանք:

Փակման օրը ուղղուեցանք Տէրեան ճաշարան, ուր մտերմիկ եւ յիշատակելի երեկոյ մը անցուցինք: Աւարտին իւրաքանչիւր մասնակից ստացաւ իր մասնակցութեան հաստատագիրը:

Դժուարութեամբ իրաժեշտ տուինք իրարու, ապա միշտ կապի մէջ մնալու եւ դարձեալ տեսնուելու յոյսով փակեցինք համախմբումի յայտագիրը: Այնքան գրիչ կարելի է հոսեցնել համախմբումի կարեւորութեան մասին...

Վերջապէս կ'ուզեմ խորին շնորհակալութիւնս յայտնել Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան, Սուրիոյ Շրջանային Վարչութեան, Համախմբումի Յանձնախումբին եւ մեր սիրելի պատասխանատուին՝ Տոնիկ Տոնապետեանին, որ ոչ մէկ ճիգ ինչպէս յաջողցնելու այս ծրագիրը:

Կը քաջալերեմ երիտասարդներու մասնակցութիւնը ուսանողական այս օգտաշատ հաւաքին:

Գիտելիքներով, ընկերներով եւ յիշատակներով հարստացած վերադարձայ Հալէպ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Պերթիկեան եւ Դանիելեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նուիրատուութեամբ կամ հեռածայնով մասնակից դարձան իրենց հարազատին՝

**ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ
ՍԱՐԳԻՍ ՊԵՐԹԻԿԵԱՆԻ**

մահուան սուգին:
Հանգուցեայի քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարուի Կիրակի, 25 Օգոստոս 2024-ին, յաւարտ Ս. եւ Ամմահ Պատարագի, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Կիլլաներ -Հալէպ:

Յետ հոգեհանգստեան արարողութեան, ցաւակցութիւնները պիտի ընդունուին եկեղեցւոյ ներքնասրահը:

www.kantsasar.com

www.kantsasar.com

www.kantsasar.com

ԻՆՉ ԿՐՄԵՆ ԱՍՏՂԵՐԸ

ԽՈՅ

Այս շաբաթ գերգրադ ու ճըն-
շուած էք: Փորձեցէ՛ք հեռու մնալ յա-
ւելեալ աշխատանքներէ, մանաւանդ
եթէ անոնք անմիջականօրէն կապ
չունին ձեզի հետ:

ՅՈՒԼ

Արձակուրդ առէ՛ք եւ ճամբորդե-
ցէ՛ք, որպէսզի նոր հորիզոններ բա-
ցունին ձեր դիմաց եւ ընկերային հա-
ճելի պահեր ապրիք:

ԵՐԿՈՒՐԵԱԿ

Ձեր աշխատունակութիւնն ու
կարգապահ վարքը պիտի տպաւո-
րեն նոյնիսկ ձեր հակառակորդները:
Նոր ոճով պիտի յառաջացնէք ձեր
աշխատանքը:

ԽԵՅՁԵՏԻՆ

Ամէն ծրագիր դիւրաւ կարելի չէ
իրականացնել, ուստի լաւ մտածե-
ցէ՛ք նախքան կարելոր որոշումներ
տալն ու վճռական քայլերու նախա-
ձեռնելը:

ԱՌԻԾ

Ձեր առօրեան փոխելու մասին
մտածեցէ՛ք, հետաքրքրական հան-
դիպումներ ծրագրեցէ՛ք, որպէսզի
ձեր հոգեկան աշխարհը բարելաւուի:

ԿՈՅՍ

Մեկէ աւելի գործի առաջարկներ
պիտի ստանաք: Անտարբեր մի՛ ձե-
ւանաք, սակայն խուսափեցէ՛ք քիչ
վարձատրութեամբ եւ երկար ժամե-
րով գործերէ:

ԿՇԻՈՔ

Ձեր հարազատներուն հետ սրտ-
բաց գրուցելու անհրաժեշտութիւն
կը զգաք: Դիմեցէ՛ք այնպիսի հարա-
զատներու, որոնք ձեզի հետ ժամա-
նակ անցընելու, խօսելու պատրաս-
տակամ են:

ԿԱՐԻՃ

Այս շաբաթ ստեղծագործական
աշխատանքով պիտի զարմացնէք
անմիջական շրջապատը: Ձեր շինիչ
գաղափարները, պիտի ընդունուին
մեծ սիրով:

ԱՂԵՂՆԱՌՐ

Տնտեսական ծանր պայմաննե-
րը պիտի յաղթահարէք, համբերութե-
ամբ եւ ինքնավստահութեամբ նոր
նուաճումներ պիտի արձանագրէք:

ԱՅՏԵՂՋԻՐ

Երկրի դժուար պայմաններուն
ազդեցութեան տակ ձեր աշխատան-
քը կրնայ տուժել: Մի՛ դժուարանաք
գործերը իրենց լրումին հասցնելու:

ՋՐՈՍ

Այլոց կարծիքը յարգելով մեկ-
տեղ ձեր որոշումը հիմնեցէ՛ք միայն
ձեր համոզումներուն վրայ: Լաւ
մտածեցէ՛ք, ապա որոշեցէ՛ք եւ գոր-
ծեցէ՛ք:

ՁՈՒԿ

Պիտի սիրահարիք եւ գուրգու-
րանք տածէք ձեր սիրեցեալին նկատ-
մամբ, ինչ որ ձեր յարաբերութիւնը
պաշտօնական կապի պիտի վերածէ:

ö àøð° ðÀ ÆÛâ ä ¾ê Øúî °òÛ°È · ÛàôÃ °² Û

Գիտնականներ ապացուցած են, որ բնու-
թիւնը մեծ ազդեցութիւն կը թողու մանուկներու
հոգեբանութեան վրայ: Այս իսկ պատճառով անհ-
րաժեշտ է, որ մանուկները մօտ ըլլան բնութեա-
նը: Օգտակար սովորութիւն է փոքրիկները մաս-

նակից դարձնել պարտեզներու մէջ շրջագայութե-
ան, բոյսերու խնամքին եւ այլն: Այս ձեւով ձեր
փոքրիկը աստիճանաբար կը սիրէ եւ կը խնամէ
բնութիւնը:

Eco.am հասարակական հարթակը ներկա-
յացուցած է կարելոր քանի մը քայլ ` ձեր փոքրի-
կը բնութեան աւելի մօտ դարձնելու համար:

1. Յաճախակի պարտիզագնացութիւնը ձեր
փոքրիկին կեանքին յաւելեալ աշխուժութիւն
կը պարգեւէ: Ան պարտեզին մէջ կը ծանօթանայ բոյ-
սերու, գունեղ եւ անուշաբոյր ծաղիկներու, կը սոր-

վի խնամել զանոնք եւ այլն:

2. Գիւղերու մէջ այգեգործութիւնը, իսկ քա-
ղաքի պարագային նոյնիսկ տան պայմաններուն

մէջ բոյսեր աճեցնելը, ամէն օր խնամելը փոքրե-
րուն կարելիութիւն կու տայ ճանչնալու բնութիւնը
եւ կապ հաստատելու անոր հետ:

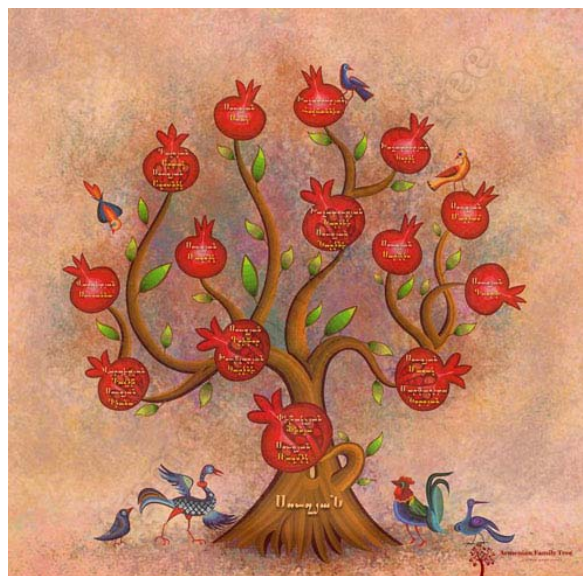
3. Բոյսերու խնամքը կը խթանէ մանուկնե-
րու պատասխանատուութեան զգացումը:
Ան փոքրերուն կը սորվեցնէ կարելորութիւն տալ
բոյսերուն, յատկապէս երբ անոնք կը նկատեն,
որ իրենց խնամքը դրական ազդեցութիւն
կ'ունենայ բոյսերու աճման վրայ:

4. Բոյսերու հետ շփումը դրական ազդեցու-
թիւն կ'ունենայ փոքրերու հոգեկան առողջութեան
վրայ: Ուսումնասիրութիւններ ցոյց կու տան, որ
բոյսերուն մօտ գտնուիլը կը նուազեցնէ ընկճախ-
տը, կը զօրացնէ կեդրոնացումը եւ կը բարելաւէ
ընդհանուր առողջութիւնը:

ÆÛâ ¾ î àðø²ì ²èÀ

Տոհմածառը կամ տոհմացուցակը ընտանի-
քի կամ աւելի լայն առումով ազգի պատմական
յիշողութիւնը կը ներկայացնէ: Ան կը պահէ տոհ-
մի ծագումին, զարգացումին եւ աճին տուեալնե-
րը սերունդէ-սերունդ:

Դարեր շարունակ ազնուական ընտանիք-

ներ պահպանած են իրենց տոհմի պատմութիւնը
եւ ներկայացուցած զայն իրենց յաջորդող սե-
րունդներուն, որովհետեւ դարերու ընթացքին ըն-
տանեկան ծագումը շատ մեծ կարելորութեան
արժանացած է:

Հայերը տոհմածառ պատրաստելու աւան-
դոյթը օգտագործած են 19-րդ դարէն սկսեալ: Տոհ-
մածառերը կը պատրաստուէին ծառի պատկե-
րով, կրնային ըլլալ աղիսակաձեւ կամ կլոր:
Մինչեւ 19-րդ դարու առաջին կեսը տոհմածառե-
րը պահպանուած են մականուններու ցուցակնե-
րու պատրաստմամբ, գրուած են ձեռագրերու եւ
պատմական գիրքերու մէջ:

19-րդ դարու վերջաւորութեան եւ 20-րդ դա-
րու սկիզբը տոհմածառեր պատրաստուած են
յատկապէս Միսիթարեաններու հրատարակու-
թիւններուն մէջ: Անոնք արքունական, իշխանա-
կան ընտանիքներու պատմութիւններուն կից
սկսած են պատկերել տոհմածառեր:

Խորհրդային տարիներուն՝ 1920-1950-ական-
ներուն, տոհմածառեր հազուադէպօրէն կազ-
մուած են: Այդ տարիներուն մարդիկ յաճախ ստի-
պողաբար կը թաքցնէին իրենց ծագումը, պատ-
մութիւնը, կը փոխէին մականունները:
1960-ականներէն ետք տոհմածառերու նկատ-
մամբ հետաքրքրութիւնը աճիլ սկսած է:

Այսօր տարատեսակ տոհմածառեր կը կի-
րարկուին ժամանակակից ճարտարագիտութե-
ան կարելիութիւններով, յաճախ գեղարուես-
տական եւ գեղագիտական լուծումներով:

Ուստի, եթէ կը փափաքիք ձեր ընտանիքի
արմատներուն եւ ծագումին մասին տեղեկու-
թիւններ պահպանել ու սերունդէ-սերունդ փո-
խանցել, պատրաստեցէ՛ք ձեր ընտանեկան տոհ-
մածառը:

Ռաֆֆի Սիլահեան

ՓԱՐԻՉ 2024

ՎԱՐԱՉՐԱՏ ԼԱԼԱՅԵԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒ ՓՈՒՍԿԱՆՈՅԵԱՆ ԴԱՐՁԱՄ

Ծանրամարտիկ Վարազդատ Լալայեան Փարիզի 33-րդ ամառնային Ողիմպիական խաղերու գերծանր կշիռքի բարձրացման կարգին, երկամարտին 467 քկ. ծանրութիւն բարձրացնելով դարձաւ Ողիմպիական խաղերու փոխախոյեան:

Նոյն 470 քկ. արդիւնքով ոսկի մետալ նուաճեց Վրաստանը ներկայացնող Լաշա Տալախաձէն: Իսկ երրորդ տեղը գրաւեց Պահիւնիսի ներկայացուցիչ հայ մարզիկ Գոռ Մինասեան՝ 461 քկ. արդիւնքով: Նոյն մրցումին, սուրիացի Մասն Ասատ գրաւեց հինգերորդ դիրքը: Լալայեան թղթակիցներուն ըսաւ. «Բուն պայքար տեղի ունեցաւ: Մենք պատրաստ էինք այս պայքարին՝ թէ՛ ես, թէ՛ Գոռը: Պատրաստ էինք յաղթելու: Բայց որոշ դժուարութիւններու պատճառով վերջին վարժութիւնը յաջող չընթացաւ: Կարողութիւն չունիմ բացատրելու, թէ հրումի վարժութեան ինչ պատահեցաւ»: Ողիմպիական խաղերու արծաթէ մետալակիրը իր հպարտ ըլլալը յայտնեց մրցելու այնպիսի մեծանուն ծանրորդներու հետ, ինչպիսին է Լաշա Տալախաձէն: Հայաստանի ծանրամարտի տղոց հաւաքականի անդամ, Եւրոպայի գործող փոխոյեան Վարազդատ Լալայեան պոկումի վարժութեան յաջողութեամբ պոկեց 210 քկ. Եւ 215 քկ., սակայն չկարողացաւ բարձրացնել 218 քկ.: Հրումի վարժութեան ան յաջողութեամբ բարձրացուց 247 քկ., 252 քկ., բայց չկարողացաւ բարձրացնել 256 քկ.: Երկամարտի 467 քկ. արդիւնքով Վարազդատ Լալայեան դարձաւ Փարիզ-2024-ի արծաթէ մետալակիր:

ԱՐԹԻՐ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ ԴԱՐՁԱՄ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒ ԿՐԿՆԱԿԻ ԱՐԾԱԹԷ ՄԵՏԱԼԱԿԻՐ

Հայաստանի Ողիմպիական հաւաքականի անդամ, Ողիմպիական խաղերու ոսկեայ, արծաթեայ, պրոնզեայ մետալակիր, աշխարհի եւ Եւրոպայի բազմակի փոխոյեան Արթուր Ալեքսանեան դարձաւ Փարիզ-2024-ի արծաթէ մետալակիր: Փարիզի «Champ-de-Mars Arena»-ին մէջ տեղի ունեցած յունահռոմեական ոճի ըմբշամարտի 97 քկ. ծանրութիւն բարձրացնելու եզրափակիչին Ալեքսանեան մրցեցաւ Իրանէն Մուհամմետ Հաթի Սարաւիի հետ: Հայկական ըմբշամարտի աւագ Արթուր Ալեքսանեան եզրափակիչին զիջեցաւ 4:1 արդիւնքով:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՄԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԼԵՑ ՓԱՐԻՉ 2024-Ի ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒ ՄԵՏԱԼԱԿԻՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԴԻՐՔԸ

Կիրակի, 11 Օգոստոսին Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ 2024-ի Ողիմպիականի եզրափակիչ խաղային օրը: Ամերիկայի հաւաքականը նուաճեց 2024 թուականի Ողիմպիականի մետալային յաղթանակը: Ամերիկացիները շահեցան 126 մետալ (40 ոսկի, 44 արծաթ, 42 պրոնզ): Երկրորդ տեղը գրաւեց Չինաստանը՝ 91 մետալ (40 ոսկի, 27 արծաթ, 24 պրոնզ): Երրորդ տեղը ճափոնն էր՝ 45 մետալ (20 ոսկի, 12 արծաթ, 13 պրոնզ):

ԽԱՉՔԱՌ (ՄԽ 501)

Պատրաստեց՝ Մարինա ԶիլԱբաշեան-Պօղիկեան

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1						■						
2				■				■		■		
3	■			■								
4						■		■				
5										■		
6		■		■				■				
7					■							
8			■								■	
9				■								
10										■		■
11	■					■					■	
12							■	■				

Հորիզոնական

- Մութ, անլոյս: Անմիջական լուծումի կարօտ:
- Վեգ: Տառի մը անունը: Լեզուով մը՝ այո:
- 204: Արական անուն: Կռիւ:
- Տիր աստուծոյ անունով կազմուած արական անուն: Հակառակ՝ վերջի նշան:
- Դիտաւորութիւն: Ժխտական նախածանց:
- Աղէկ: «Ծագումը անյայտ» իմաստով իգական անուն:
- Բայական լծորդութիւն: Հակառակ՝ 270: Պատկեր:
- Իրերայաջորդ տառեր: Եւս: Գրաբար՝ ո՛ր: Հակառակ՝ աղբիւր:
- Հակառակ՝ արգելական: Չոհարան:
- Պատշաճ: Նշենիի պտուղ:
- Ռումբի տեսակ: Հրաշք:
- Աւետիս Ահարոնեանի երկերէն. «Իմ»: Ուզելու կարողութիւն:

Ուղղահայեաց

- Հակառակ՝ իրերայաջորդ տառեր: Չքաւոր, տնագուրկ:
- Հասարակ ժողովուրդի պատկանող: Մաշած:
- Ձանձրալի, տաղտկալի: Դնդեր:
- Հակառակ՝ լեզուով մը «այո»: Ձայնանիշ: Հակառակ՝ իրերայաջորդ տառեր:
- Յագեմալ, կշտանալ: Ձայնանիշ: Բայակերտ մասնիկ:
- Հակառակ՝ 5400: Ճամբայ: 4400:
- Սքանչացում: Հակառակ՝ արդի:
- Վերլիշում:
- Ծառի բունին ստորին մասը: Անուշահոտ ծաղիկ:
- Հակառակ՝ երկբարբառ: 5060: Հակառակ՝ անձնական դերանուն:
- Իրանի հիւսիս-արեւմուտքը տեղակայուած պատմական երկրամաս:
- Ապաստան: Մէկը:

ԽԱՉՔԱՌ (ՄԽ 500)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Ե	Ա	Մ	Ք	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
2	Մ	Ք	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
3	Ե	Ա	Մ	Ք	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
4	Մ	Ք	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
5	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
6	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
7	Ք	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
8	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
9	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
10	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
11	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ
12	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ	Պ

ÈàòÌ àóò

°ñĬ áòß³µÃÇ
19/8

23° 40°

°ñ»նβ³µÃÇ
20/8

22° 39°

âáñ»նβ³µÃÇ
21/8

20° 39°

ԾՇՄ· Ե³µÃÇ
22/8

22° 41°

àðñµ³Ã
23/8

23° 39°

Ե³µ³Ã
24/8

22° 38°

ÎÇñ³İÇ
25/8

22° 36°

